Ontwikkeling van de spelling van het Papiamento op Aruba

Charla simposio SPLIKA 11 di sèptèmber 2015
Ramon Todd Dandaré, vershon definitivo 4 di sèptèmber 2015

1. Inleiding

In augustus 1968 presenteerde drs. Raúl G. Römer zijn *Ontwerp van een Spelling voor het Papyamento* tijdens een tweetal lezingen op Curaçao en Aruba. In zijn inleiding stelt hij dat “de directe confrontatie met meningen en critiek van schrijvers, journalisten, onderwijskrachten, taalkundig geïnteresseerden en andere belangstellenden aanleiding is geweest tot het aanbrengen van wijzigingen en aanvullingen op het ontwerp.” (p. 11) Desondanks, bleef men zich, vooral op Aruba, maar ook op Curaçao, verzetten tegen genoemd ontwerp, met als resultaat verschillende herzieningen ervan.
Wat op Aruba kwaad bloed zette, was dat drs. Römer zich liet leiden door het Papiamento van Willemstad: “In dit ontwerp is als analysemateriaal gebruikt het Papyamentu zoals het in Willemstad op het eiland Curaçao wordt gesproken door dat deel van de bevolking dat met een zeer vage term kan worden omschreven als “meer ontwikkeld”. Men zou het kunnen beschouwen als het “standaard-Papyamentu” van het eiland Curaçao.” (p. 14) Hij besluit het hoofdstuk met de stelling dat de in het ontwerp voorgestelde spelling voor alle variëteiten van het Papyamentu gebruikt kon worden. (p. 15) Hiermee creëerde hij de mogelijkheid tot de keuze van een bepaalde spelling aan de hand van de uitspraak op de verschillende eilanden, onbewust vooruitlopende op de beslissing van de regering van de Nederlandse Antillen een aantal jaren later, waar het Bestuurscollege van Aruba gretig gebruik van maakte.

2. Een spelling voor elk eiland?

Op 18 april 1975 kwam de toenmalige Raad van Ministers van de Nederlandse Antillen tot de volgende beslissing: “Teneinde tegemoet te komen aan de verschillen in taalgebruik van het papiamento op de drie benedenwindse eilanden is het raadzaam, voor wat betreft *de provisionele schoolspelling*, de B.C.’s van Curaçao, Aruba en Bonaire te verzoeken met de voor elk eilandgebied akseptabele provisionele spelling op de scholen te starten (…) Dit besluit moet mede gezien worden als een experiment teneinde uiteindelijk te geraken tot de officiële Antilliaanse spelling van het papiamento”. Zowel de Juridisch Adviseur van het Departement van Onderwijs, mr. W. Weisfelt, als de Raad van Advies verzetten zich eind 1975 tegen de *Overdrachtslands-verordening XXI: Schrijfwijze Papiamentse taal*, die de beslissing van de Raad van Ministers rechtsgeldig zou moeten maken naar de eilandgebieden toe. Mr. Weisfelt laat in een brief aan de Directeur van het Departement van Onderwijs, Tirso Sprockel, weten: “Mijn bezwaar tegen dit ontwerp is dan ook dat het lijnrecht ingaat tegen het systeem dat in principe *één taal één schrijfwijze* moet hebben.” En verderop: “Ik acht deze ontwerp-landsverordening *dan ook volledig in strijd met de Eilandenregeling en draagt m.i. te veel het odium van het doel heiligt de middelen*. Het staat m.i. *de Regering niet vrij* om een taak, die zich niet tot delegatie leent, over te laten aan verschillende lagere overheden.” De Raad van Advies zegt op zijn beurt: “De Raad is er bevreesd voor, dat indien de schrijfwijze van de Papiamentse taal door de besturen van drie eilandsgebieden moet worden vastgesteld, dit zal leiden *tot drie verschillende spellingen van één gemeenschappelijke taal*, hetgeen vanzelfsprekend tot verwarring aanleiding zal geven, die in de eerste plaats tot uiting zal komen bij het onderwijs.” Hieruit kunnen we concluderen dat er nog geen wettelijke basis bestond voor de bestuurscolleges van de eilandgebieden om over te kunnen gaan tot vaststelling van een spelling van het Papiamento voor het eilandgebied in kwestie. Desalniettemin neemt het Bestuurscollege van het Eilandgebied Aruba in mei 1976 de beslissing om over te gaan tot het

instellen van een commissie die met een advies moest komen ter vaststelling van de spelling van het Papiamento voor Aruba.

3. De politiek van het Arubaan-zijn

Luc Alofs en Leontine Merkies stellen in hun boek *Ken ta Arubiano?* (1990) o.a. het volgende over *de culturele emancipatie van de autochtone Arubanen van het platteland*: "(…) Mede onder invloed van de staatkundige strijd van de MEP werd het autochtoon Arubaanse verleden de spil van de nationale identiteit van het eiland. Doordat de Status Aparte-beweging gedomineerd werd door de autochtone bevolking van Aruba werd ook in relatie tot de Antillen de eigen identiteit van de autochtone groep benadrukt en gepropageerd. Als voorbeeld hiervan kan worden genoemd de spellingsstrijd, zoals die in de jaren 70 uitbrak tussen Aruba en Curaçao. Na 30 mei 1969 werd men het er in politieke kringen over eens dat in de toekomst het Papiamento een grotere rol op de Antillen moest worden toebedeeld. (…) Eén van de belangrijkste aspecten van deze ontwikkeling was de noodzaak tot het standaardiseren van het Papiamento, dat wil zeggen van de grammatica, woordenschat en schrijfwijze van de taal. Over dit laatste kon men het echter niet eens worden. Curaçao koos voor een fonetische (RTD: *bedoeld wordt: fonologische*) schrijfwijze, naar uitspraak, terwijl Aruba vasthield aan een etymologische spelling, dus naar herkomst van het woord. Dat Aruba, behalve uit taalkundige motieven, koos voor een etymologische spelling is geen toeval. (…) De culturele verschillen met de overige Antillen en de allochtone Arubanen zouden hierdoor worden benadrukt, terwijl het Latijns-Amerikaanse en het Indiaanse verleden tot de kern van de eilandelijke identiteit zouden worden gemaakt. (…)" (p. 188-189)
(RTD: *Het is discutabel of het kiezen voor een etymologische spelling zozeer te maken had met verbondenheid met Latijns-Amerika en vooral het Indiaanse verleden, als niet met een zuiver politiek doel tegen Curaçao in het licht van de Status Aparte-beweging. Er waren geen echte taalkundige motieven. Of het moest zijn dat de Arubaanse spelling zoveel mogelijk op de Spaanse spelling moest lijken, omdat men ervan uitging dat het Papiamento een dialect van het Spaans was.*)

4. De spellingsstrijd op Aruba zelf

Zoals eerder gesteld had het ontwerp van drs. Raúl Römer kwaad bloed op Aruba gezet, omdat hij zich liet leiden door het Papiamento van Willemstad. Maar op Aruba was men niet eensgezind over het idee dat voor Aruba de etymologische spelling de beste keuze zou zijn. Voornamelijk in onderwijskringen was men van gedachte dat voor het leren lezen in het Papiamento een fonologische schrijfwijze de beste methode zou zijn. In verschillende edities van het tijdschrift *Skol & Komunidat* van de Vakbond van Leerkrachten Aruba (V.L.A.), later Sindikato di Maestronan di Aruba (SIMAR), die fel voorstander was van invoering van het Papiamento en van de fonologische spelling in het onderwijssysteem, kunnen we daarover, onder andere, lezen:
Over de provisionele spelling van 1974: "(...) We kunnen heel duidelijk zien dat er politiek op zeer laag niveau wordt gespeeld om rancune te wekken tegen het volk van ons zustereiland Curaçao, door op typische eilandelijke gevoelens te werken. Een van de slachtoffers van deze sentimentele manipulatie is de officiële spelling van het Papiamento. De officiële spelling van het Papiamento, die een nieuw tijdperk zou moeten inluiden in de geschiedenis van onze taal, wordt door puur politieke, niet-wetenschappelijke of onderwijskundige elementen achter- en tegengehouden. (…)"
In een interview met ondergetekende in 1976: "(…) Het gemakkelijkste systeem voor een kind om te leren lezen en schrijven is te leren dat een klank slechts een manier heeft om geschreven te worden. (…) Een spelling moet consequent zijn en dat is het probleem met een etymologische spelling, zij is niet consequent, ze heeft geen vaste regels. En als je geen vaste

regels hebt, dan wordt het een chaos. (…) De invoering van het Papiamento moet gerealiseerd worden. Er is een officiële spelling nodig. Een fonologische spelling is de gemakkelijkste en meest bruikbare. Maar, uitgaande van de problematiek die is ontstaan door de blunder van de Minister, moeten we tot één spelling geraken, een voor iedereen aanvaardbare spelling. Voor het welzijn van onze kinderen moeten we tot een compromis geraken aangaande de spelling. (…)"
Over de aangenomen Arubaanse spelling van 1976: "Het is evident dat het groepje Mansur (*voorzitter van de Arubaanse spellingscommissie*) probeert de spelling slechts haalbaar te maken voor de groep die het voor het zeggen heeft. Hoe moeilijker de taal wordt om te schrijven, hoe minder kinderen het ver zullen schoppen in hun studie. In plaats van de factoren die onze kinderen achterstellen te elimineren, zorg dit groepje ervoor om meer obstakels te creëren. (…)"
De SIMAR was de mening toegedaan dat twee spellingen geen goed zouden doen aan de ontwikkeling van de taal. In *Skol & Komunidat*, november 1976 lezen we: "(…) De politieke partij MEP heeft zo nu en dan een 'issue' nodig om het volk bezig te houden. De MEP heeft nu weer een 'issue' nodig en deze keer is de spelling aan de beurt. Het lijkt alsof de leden van deze partij -en vooral haar leider Betico Croes- zo blind zijn geworden door hun separatistische strijd dat ze er niet voor afwijken om politiek te spelen met belangrijke dingen als de spelling. (…) Het is dan ook triest, dat om redenen van (stompzinnige) politieke grillen en gebrek aan karakter bij onze politieke leiders onze Papiamentse taal voor wat betreft de schrijfwijze verdeeld wordt! (…)"

5. De spelling van het Papiamento op Aruba

5.1. Spellingsvoorstel 1976
Bij besluit van het Bestuurscollege van het eilandgebied Aruba d.d. 5 mei 1976 werd een commissie ingesteld welke als taak had genoemd College te adviseren omtrent de schrijfwijze van de Papiamentse taal. Op 13 september 1976 bracht deze commissie haar advies uit aan het Bestuurscollege. In de zitting van de openbare vergadering van de Eilandsraad van Aruba van 30 oktober 1976 wordt besloten de schrijfwijze van de Papiamentse taal vast te stellen overeenkomstig de bij het besluit behorende "*Ortografia Papiamento*", d.w.z. het advies van de commissie. Er wordt nergens gesproken van een *provisionele schoolspelling*! Maar in een artikel in het januari-nummer 1977 van *Skol & Komunidat* concludeert de heer Rudy Frank (leerkracht en eilandsraadslid) het volgende: "1. Aruba heeft haar spelling nog niet!; 2. De commissie kan haar ontwerp niet laten publiceren zoals het gepresenteerd is; 3. De algemene regel moet in zijn geheel gewijzigd worden en 4. Als de algemene regel rigider wordt gemaakt, dan wordt de verwarring nog groter." Hieruit mogen wij concluderen, dat zolang er geen herziening zou komen van het ontwerp van de commissie Mansur, de Arubaanse spelling geen wettelijke basis had.

5.2. Landsverordening schrijfwijze Papiamentse taal
Desondanks wordt op 28 december 1990 (Aruba zit nu in de Status Aparte) in het Afkondigingsblad van Aruba opgenomen het Landsbesluit van 3 december 1990 no. 8, bepalende de opneming in de afzonderlijke afdeling van het Afkondigingsblad van Aruba van de *herziene geldende tekst* van de *Landsverordening schrijfwijze papiamentse taal*, waarin in Artikel 1 staat: *De schrijfwijze van de papiamentse taal wordt vastgesteld overeenkomstig de bij deze landsverordening behorende "Ortografia Papiamento"*, zijnde het advies van de commissie uit 1976. Men moet wel rekening houden met het feit dat bepaalde eilandsraadsbesluiten als landsverordeningen zijn opgenomen in de *Algemene overgangsregeling wetgeving en bestuur* (AB 1987 no. GT 2) voor Aruba als autonoom land.

5.3. Spellingscommissie I
Feit is dat gedurende 15 jaar na het besluit van de Eilandsraad van Aruba de spelling -zoals geadviseerd door de commissie Mansur in 1976- geen enkele herziening heeft ondergaan. Aan

de hand van op- en aanmerkingen van een werkgroep binnen de Directie Onderwijs, besluit de Minister van Onderwijs op 27 februari 1992 een commissie in het leven te roepen (de z.g. *Spellingscommissie I*) met de opdracht het ontwerp van de spelling uit 1976 te herformuleren, uit te werken en uit te breiden, om zodoende de regels duidelijker, begrijpelijker en gemakkelijker toepasbaar te maken. Op 11 december 1992 levert de commissie haar rapport in, waarin ze tracht de regels zodanig te formuleren dat een uniform en consequent gebruik van de Papiamentse taal wordt gestimuleerd. Tevens adviseert de commissie de Minister om een vaste spellingscommissie in het leven te roepen. Blijkbaar blijft het bij een advies, want verder wordt het voorstel van de commissie niet aan de Staten ter goedkeuring aangeboden.

5.4. *Spellingscommissie II*

Wat wel gedaan wordt, is dat in december 1995 het voorstel van Spellingscommissie I naar verschillende instanties en personen wordt gestuurd met het verzoek het voorstel te analiseren en de commissie commentaar hierop te doen toekomen. Ondertussen wordt de commissie door de Raad van Ministers uitgebreid met de heer Jossy Mansur en de medewerkers van het IDILA (Talenbureau) Pedro Velásquez en ondergetekende. Dit wordt *Spellingscommissie II*. Op 28 juli 1997 wordt deze commissie door de Minister van Onderwijs officieel ingesteld, waarbij haar de taak wordt gegeven om de ingediende commentaren te analyseren en -voor zover relevant- in het voorstel op te nemen. Op 24 november 1997 overhandigt de commissie de resultaten aan de Minister van Onderwijs, die daarbij stelt dat de bevolking -vooruitlopende op het officialiseren ervan- er gebruik van kan maken. Gezien de gang van zaken stuurt de Directeur van de Directie Onderwijs op 3 september 1999 deze herziene spelling opnieuw naar de Minister van Onderwijs (intussen een andere persoon). Vreemd genoeg worden er geen stappen ondernomen om deze nieuwe versie van de spelling bij de Staten te doen toekomen ter goedkeuring.

5.5. Nieuwe ontwikkelingen

In december 2001 wordt een nieuwe groep gevormd, die zich moet wijden aan het samenstellen van een woordenlijst op basis van de laatste versie van de spelling. Op 21 mei 2003 wordt de *Landsverordening houdende enige regels inzake het Papiamento en het Nederlands als officiële taal* door de Staten van Aruba aangenomen. Artikel 3 lid 3 stelt: *Een bestuursorgaan hanteert in het schriftelijke verkeer de officiële schrijfwijze van de gebruikte taal.* Maar officieel geldt voor het Papiamento nog steeds de "*Ortografia Papiamento*" uit 1976.
Naar aanleiding van een *Presentatie inzake "Ortografia Papiamento"* d.d. 9 juli 2004 door medewerkers van de Directie Onderwijs (in dit geval de laatste herziene versie met als bijlage de uitgewerkte woordenlijst uit 2003) deelt de Minister van Onderwijs mede "*de noodzaak om in het onderwijs een vastgelegde spelling van het Papiamento te hebben*". Verder wordt gesteld: "*De aangepaste spelling schept meer duidelijkheid, geeft meer inhoud, is meer systematisch, is sociaal gezien acceptabel en behoudt de etymologische basis. Besloten wordt akkoord te gaan met de voorstellen inzake de aangepaste spelling, die in wetgeving zullen worden verwerkt.*"

5.6. Licht aan het einde van de tunnel?

Eind 2006 wordt opnieuw een inventarisatie gemaakt door de Directie Onderwijs. In de nieuwe versie van de spelling (juni 2007) wordt rekening gehouden met commentaren en aanbevelingen van verschillende instanties. Op 6 juli 2007 spreken de Staten van Aruba zich in een Centrale Commissievergadering positief uit om de regels zoals omschreven in de "*Ortografia di Papiamento – ARUBA juni 2007*" (+ woordenlijst) toe te passen, vooruitlopende op de wet ter wijziging van de spelling, die op dat moment het formaliseringsproces doorloopt. In april 2009 worden alsnog enkele verbeteringen aangebracht en worden zowel de spellingsregels als de nieuwe woordenlijst enigszins uitgebreid. In juni 2009 geeft de Minister van Onderwijs haar goedkeuring om deze laatste versie "*Ortografia di Papiamento – ARUBA april 2009*" (+ woordenlijst als bijlage) naar de Directie Wetgeving en Juridische Zaken toe te sturen ter verdere afhandeling om tot een landsverordening te komen. Tot de dag van heden is dat niet gebeurd!

6. Een (nieuwe) spelling voor het Papiamento?

Na zoveel jaren met twee verschillende spellingen, is het toch mogelijk om tot één spelling te komen? Naar mijn bescheiden mening kun je altijd tot één enkele spelling voor een taal komen, mits de wil daarvoor op alle fronten bestaat. Ten tijde van de *Komishon pa Standarisashon di Papiamentu* (*K.S.P.*) kwam de Arubaanse commissie met het voorstel te beraadslagen of men niet tot één spelling kon komen. Vooral de Curaçaose commissie verzette zich ertegen. Einde verhaal! Is er dan op dit moment de bereidwilligheid om hierover te beraadslagen? Dat zouden wij zowel aan de respectievelijke regeringen als aan de onderwijsmensen en de taalwetenschappers moeten voorleggen. Persoonlijk ben ik de mening toegedaan dat één spelling de taal -vanuit alle perspectieven gezien- ten goede zou komen. Echter, gezien de sociaal-emotionele implicaties, dan zou het een compromisspelling moeten worden. De vraag is: Zijn alle andere stakeholders het met deze stelling eens? Een onderzoek naar de positie hieromtrent van politici, onderwijsmensen en taalwetenschappers zou het antwoord hierop kunnen geven!